Легати и посебне библиотеке Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ у Београду

Драгана Столић
ORCID 0000-0003-3811-7303
stolic@unilib.rs

Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ Београд, Србија

РАД ПРИМЉЕН: 16. март 2026.
РАД ПРИХВАЋЕН: 30. март 2026.

Публикација *Књигохранилиште Универзитета у Београду: посебне библиотеке и легати* трећа је по реду у колекцији која је посвећена историјату и раду Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“ у Београду. Колекција *Књигохранилиште* покренута је 2021. поводом обележавања стогодишњице почетка градње прве научне библиотеке у Србији. Књига прва носи назив *Почеци и говори о оснивању Библиотеке*, док књига друга – *Пројекти изградње и реконструкције*, приказује период подизања зграде, али и касније грађевинске пројекте проширења њених капацитета. Публикација посвећена посебним библиотекама и легатима, коју су приредиле Свјетлана Ђелић, Светлана Пуцаревић, Драгана Михаиловић и др Татјана Брзуловић Станисављевић, заједнички је подухват више од 15 аутора, библиотекара Универзитетске библиотеке, чији су текстуални прилози сачинили овај зборник.

Називом *Књигохранилиште* скреће се пажња на упечатљив, али за многе кориснике неприметан натпис који стоји у холу Универзитетске библиотеке, изнад бисте Ендруа Карнегија: *Знано буди да ово књигохранилите постаде и основа се као плод благородне мисли и племенитог дара Карнегијеве задужбине и да извољењем Бога би отворено 24. маја 1926.* Према расположивим подацима, овај натпис није настао спонтано, већ се о његовој формулацији, у време пред отварање Библиотеке 1926. године, старала посебна комисија, и он је коначно изабран као најбољи од свих предложених. Читава колекција Књигохранилиште тако настоји да открије мање познате делове историје

и приче о Универзитетској библиотеци у Београду, који су често остајали скривени или им није посвећивана довољна пажња. Обухватност, исцрпност и прегледност су начела којима тежи читава колекција, што је посебно уочљиво и у најновијој публикацији која приказује библиотеке целине. Шаблон часописа *Инфотека* имплементиран је као LaTeX документ и заснива се на LLNCS стилу. Молимо Вас да пажљиво проучите следеће одељке и да наведене команде користите на предвиђени начин. Ово упутство НИЈЕ замена за упутство за LaTeX.

1. Предметни оквир публикације

Све библиотеке целине које поседује Универзитетска библиотека носе сигнатуру ПБ која их одређује као „посебне библиотеке“. Ове колекције чине несумњиво најдрагоценији и најзначајнији део фонда Библиотеке, јер садрже неке од најстаријих и највреднијих публикација, рукописне или старе штампане књиге, јединствену архивску грађу итд. У појединим случајевима Универзитетска библиотека постала је наследник изузетних материјалних добара као што су заоставштине Исидоре Секулић или Војислава Јовановића Марамбоа. Данас Библиотека поседује 37 примљених и обрађених библиотека целина које носе називе својих дародаваца, односно оних који су колекцију формирали, али у публикацији се истиче да је реч само о пресеку, који је начињен непосредно пред обележавање великог јубилеја Библиотеке – 100 година рада (1926–2026), јер се већ најављују нове вредне библиотеке које су у процесу преузимања како би биле обрађене и унете у фонд.

Иако су библиотеке целине различите по обиму, саставу, садржају и вредности, трећа књига *Књигохранилишта* не доноси избор, већ приказ свих посебних библиотека, примењујућу строго формални принцип – број библиотеке, односно њену сигнатуру. На тај начин је омогућено да свака библиотека, па и она мање позната, добије своје место у целини. Штавише, неке од њих, посебно оне које су дошле у Универзитетску библиотеку у скорије време, у овој публикацији први пут су описане. Тако су, једна поред друге, приказане посебне библиотеке Петра Будманија, др Светозара М. Марковића, Мирослава Премруа, Ота Кармина и др Хајнриха Кристенсена, Гедеона Дунђерског, Луке Ћеловића Требињца, кнеза Божидара Карађорђевића, Ендруа Карнегија, Димитрија Руварца, Јоце Вујића, Слободана Ј. Јовановића, Бранимира Ћосића, Јована Алексијевића, Живојина П. Симића, Стојана Новаковића, Александра Стојановића, Манојла

Маше Николића, Рудолфа Сарделића, Димитрија Митриновића, Исидоре Секулић, Александра Белића, Војислава Јовановића Марамбоа, Момчила Милошевића, Михајла Пупина, Радослава Перовића, Војина Милића, Мирољуба Тодоровића, Аустријане, Јанка Радовановића, Загорке Голубовић, Франкофоног центра, Вида Вукасовића, Бранислава Крстића, Момчила и Мирославе Поповић, Слободана Жуњића и Богдана Богдановића.

Преглед свих посебних библиотека у публикацији заокружен је текстовима који представљају значајну додату вредност оваквом подухвату. На самом почетку, публикација садржи два уводна текста који, поред осталог, обрађују и сам појам легата, односно библиотека целина. У једном од њих образлаже се кључна разлика између библиотеке целине и легата, док се у другом тумачи значење сродних појмова (легатор, легатар), који се често не разумеју на прави начин, и износи се законски оквир који регулише ову материју. На другој страни, на самом крају, налази се прилог који садржи више мањих текстова који је посвећен оним дародавцима чији поклони нису формално постали библиотека целина, већ чине део општег фонда Библиотеке, међу којима су имена Анице Савић Ребац, Уроша Предића, Ранка Бугарског и др. Публикацију закључује рецензија коју је саставила мр Душица Грбић, археограф саветник Библиотеке Матице српске, један од највећих познавалаца ове теме. Текст рецензије не садржи само мишљење о публикацији, већ и додатне драгоцене информације о месту посебних библиотека у националној науци и култури.

Зборник текстова *Књигохранилиште* о посебним библиотекама и легатима тако је добио вишеструку функцију: открива делове фонда (посебне библиотеке) Универзитетске библиотеке, али и обрађује један од најзначајнијих појмова за библиотечко-информациону делатност (легат, библиотека целина), а кроз помињање других дародаваца, скреће пажњу на далекосежни културни и друштвени значај оваквог чина – даривања, којим је омогућено да вредна баштина, и у неповољним материјалним и историјским околностима, буде сачувана за наредне генерације.

2. Приказ библиотека целина

Сваки прилог о посебној библиотеци, како се наводи у уводним напоменама, има неколико обавезних елемената као што су: *биографија* дародавца или онога чије име библиотека носи, са *фотографијом*

уколико је она доступна, податак *о начину набавке* и „путу“ до Универзитетске библиотеке, *опис* библиотеке када је реч о њеном укупном опсегу, са посебним освртом на највреднија дела и, на крају, *изабрану литературу* о библиотеци. И поред тога што сваки текст садржи наведене делове, он носи и лични печат аутора прилога, који је посебној библиотеци приступио на начин који је мислио да је најбољи да изрази вредност и значај библиотеке.

Сви прилози су богато илустровани – приказане су слике корица, насловних страна, екслибриса, потписа, посвета и др. На тај начин су слике визуелно, али и информативно обогатиле публикацију.

Зборник текстова *Књигохранилиште Универзитета у Београду: посебне библиотеке и легати* настоји да буде исцрпан, чињенично поткрепљен и стручно релевантан не само за упознавање рада и колекција Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић“, већ и за библиотечко-информациону делатност уопште. Ипак, ова обимна публикација настоји да, поред богатог корпуса материјала, читаоцима пренесе и мисао, идеју о људима који, како стоји у уводу, „воле књигу, како онима који су их сакупљали и чували, тако и онима који су наставили ту мисију свесни свога задатка да стечено и сачувано благо представе другима“. На тај начин се скреће пажња на лични, хуманистички аспект који се публикацијом делимично осветљава, али који се често у историјама институција не наводи – труд великих библиофила, оних који су били власници библиотеке, али и оних који су препознавали њихову вредност. Јер, најзад, управо тај труд и та љубав према књизи одржавају једну библиотечку установу, формирају њену историју и позиционирају је у националној култури.